

besvarede Vestmagterne 25. marts 1952 henvendelsen med at forlange, at »den fællestyske regering skal være frit stillet både før og efter afslutning af en fredstraktat til at gå ind i sammenslutninger, som er forenelige med FNs principper og formål.« Med dette udtryk mente Vestmagterne, at Tyskland skulle have lov til at tilslutte sig regionale militære alliancer. Eftersom det østtyske folketal dengang lå på ca. 16 millioner og det vesttyske på ca. 51 millioner, tolkede Sovjetunionen det vestlige svar derhen, at det skulle stå Tyskland frit for at indgå i et vestligt militært samarbejde, hvilket selvsagt var uacceptabelt for Sovjetunionen. Ved deres svar havde Vestmagterne – med Adenauers fulde accept – valgt at drage Vesttyskland over på deres side frem for et samlet, neutralt Tyskland.

Sovjets forslag om tysk genforening kom således til at gøre det klart, at opdelingen i to tyske stater var permanent – en løsning de øvrige stater nok i virkeligheden foretrak frem for et samlet Tyskland, der i længden ikke kunne holdes under kontrol.

Vesttyskland i NATO 1955

1952-55 fortsatte Vestmagterne i samarbejde med den vesttyske regering bestræbelserne på at føre Vesttyskland ind i alliancen mod Sovjetunionen.

Allerede i februar 1952 havde Vesttyskland tilsluttet sig tanken om deltagelsen i en fælles vesteuropæisk hær, Europahæren, og i maj 1952 ophævede Vestmagterne Vesttysklands status af besat område, men beholdt i forståelse med den vesttyske regering tropper i landet. I august 1954 nedstemte det franske parlament forslaget om en Europahær efter en stærkt følelsesladet debat, hvor mistilliden til tyskerne spillede en stor rolle. De politiske realiteter var dog så stærke, og arbejdet med at optage Vesttyskland i gruppen af vestlige, amerikanskorienterede stater så langt fremme, at udviklingen ikke længere lod sig standse. Allerede i oktober 1954 indgik Storbritannien, Frankrig og Beneluxlandene en aftale i Paris, der optog Italien og Vesttyskland i Vestunionen (se s. 164). Vejen til Vesttysklands optagelse i NATO var hermed banet, og i maj 1955 ophøjede Vestmagterne Vesttyskland til en suveræn stat, dvs. fjernede de sidste hindringer for regeringens handlefrihed, der stammede fra nederlaget i 1945. Samtidig blev Vesttyskland medlem af NATO. Både USAs og Adenauers politik var således lykkedes, idet der var sket en sådan sammenknytning mellem de to lande, at Vesttysklands position beroede på USAs fortsatte militære tilstedeværelse i Europa, der atter skyldtes den kolde krig. Det betød, at fortsat Øst-Vest spænding så at sige blev af positiv værdi for Vesttyskland.

Sovjet, der ikke havde haft held til at forhindre vesttysk oprustning, søgte at styrke det militære samarbejde i Østeuropa ved i maj 1955 at forene de østeuropæiske stater i Warszawapagten. Et andet offensivt skridt var ophøjelsen af Østtyskland til den suve-

ræne
også
andre

Vestt
Et vi
stater
som
delsr
stater
økonc
cerne
opstå
første
1951
1957
Aden
Vestt
andre

Berlin

Under
slags
meller
ning i
Vestb
yderlig
tisk be
berlin.
men i
borger
tysklar

Den
samme
Sovjet
var ydi
også pi
at and
tionale
bindels
kendel
organis
varetag
delsfor

Spec
optage
1955 at
der an

ræne stat Deutsche Demokratische Republik (DDR). Herved fik også den østtyske stat formelt fuld handlefrihed i forholdet til andre lande.

Vesttyskland og det europæiske samarbejde

Et vigtigt træk i placeringen af Vesttyskland i forhold til andre stater var deltagelsen i de europæiske integrationsbestræbelser, som gik ud på gennem samarbejde navnlig økonomisk og handelsmæssigt at skabe et bedre forhold mellem de vesteuropæiske stater. Tanken var blandt andet, at man ved at integrere landenes økonomi på forskellige områder bedre kunne udnytte ressourcerne, f.eks. af kul og jernmalm, og samtidig i kraft af den derved opståede gensidige afhængighed fjerne truslen om krig. Som første skridt indgik Frankrig, Italien, Vesttyskland og Benelux i 1951 en aftale om fælles udnyttelse af kul- og stålforekomsterne. 1957 kom Fællesmarkedet (se s. 164). Den vesttyske kansler Adenauer var ivrig deltager i denne udvikling, fordi han indså, at Vesttysklands fremtid afhang af dets evne til at skabe tillid hos de andre europæiske stater og USA.

Berlinkrisen 1958

Under den kolde krig fungerede Berlin i lange perioder som en slags seismograf, der registrerede selv små svingninger i forholdet mellem Øst og Vest i form af liberalisering, spænding og stramning i mulighederne for kontakt mellem indbyggerne i Øst- og Vestberlin. Med oprettelsen af DDR var situationen i byen blevet yderligere kompliceret. Foruden den gamle opdeling i en sovjetisk besættelseszone, Østberlin, og en fælles vestlig zone, Vestberlin, lå området ikke længere i den sovjetiske besættelseszone, men i en ny suveræn stat. Samtidig var Østberlins indbyggere borgere i DDR, mens vestberlinerne var en slags borgere i Vesttyskland.

Den nye østtyske stat var i vanskeligheder. Det hang delvis sammen med, at det kun var de østeuropæiske lande og andre af Sovjetunionens allierede, der anerkendte den diplomatisk. Det var ydmygende for både Sovjet og DDR, men situationen indebar også praktiske vanskeligheder. I diplomatisk anerkendelse ligger, at andre stater anerkender en stat som medlem af det internationale system, respekterer dets rettigheder i internationale forbindelser og anerkender dets borgeres papirer. Manglende anerkendelse udelukker et land fra deltagelse i visse internationale organisationer og tvinger det til at lade sine borgeres interesser varetage gennem tredjelandes ambassader og besværliggør handelsforbindelserne.

Specielt søgte Vesttyskland at isolere DDR ved samtidig med optagelsen af de diplomatiske forbindelser med Sovjetunionen i 1955 at afbryde forbindelserne, også økonomisk, med alle stater, der anerkendte DDR («Hallsteindoktrinen»).

Absurditeten i det delte Berlin.

DDR	1983-tal
Hovedstad	Berlin
Areal	108.000 km ²
Folketal	16.7 mill.
Landbrug	10%
Industri	50%
Service	40%
BNP pr. indbygger	opl. mangler

Vesttyskland (BDR)	1983-tal
Hovedstad	Bonn
Areal	249.000 km ²
Folketal	61.4 mill.
Landbrug	4%
Industri	46%
Service	50%
BNP pr. indbygger	11.430 \$

Nok så tungtvejende blandt DDRs vanskeligheder var den kendsgerning, at det udgjorde det mindste, fattigste og ringest industrialiserede af de to Tysklande. Levestandarden i DDR lå betydeligt under den vesttyske, hvor man takket være amerikansk hjælp og sin gamle industribaggrund påny havde nået førkrigstidens industriproduktion og var blevet en økonomisk magtfaktor. Vesttysklands højere levestandard tiltrak østtyskerne så meget, at næsten 2,2 millioner mennesker frem til 1958 forlod DDR og blev optaget i Vesttyskland, hvad de ifølge den vesttyske forfatning havde ret til, da denne forfatning kun anerkendte ét Tyskland. Formelt var det forbudt at forlade DDR uden tilladelse, og grænsen til Vesttyskland var spærret undtagen i Berlin, hvor man på grund af byens særstatus uhindret kunne passere sektorgrænsen. Mange østberlinere havde ligefrem arbejde i Vestberlin.

Endelig var Vestberlin en torn i øjet på DDR og Sovjetunionen, fordi man fra vestlig side pumpede penge i byen af propagandamæssige grunde for at vise kapitalismens høje levestandard midt i det fattige DDR.

I november 1958 fremsatte Sovjetunionen i en note til USA en række krav om en løsning på Berlinspørgsmålet inden 6 måneder. Enten, sagde man, skulle Vestberlin indlemmes i DDR, hvad der var geografisk naturligt, eller også skulle byen omdannes til en fristad, dvs. en selvstyrende enhed uden statstilknytning. Sovjetunionen truede også med at overgive kontrollen med adgangsvejene til Berlin til DDR, hvis man ikke fandt en løsning. Krænkede Vestmagterne DDR ved alligevel at tiltvinge sig adgang, ville Sovjetunionen betragte det som et angreb på et Warszawapagtland.

Vestmagterne nægtede at forhandle på grundlag af et ultimatum, der tilmed énsidigt ophævede Potsdamaftalerne. Skønt vej-aftalerne ikke direkte er nævnt i Potsdamaftalerne, ansås de alligevel for at være en del af disse, hvad Stalin havde bekræftet i 1949, selvom disse aftaler var temmelig vage. Konsekvensen af den tilspidsede situation kunne i sidste instans blive en 3. verdenskrig, hvis Sovjetunionen overlod vejkontrollen til DDR, og Vestmagterne søgte at tiltvinge sig adgang til byen.

I realiteten turde hverken Øst eller Vest derfor stå fast, da ultimatummet udløb. Khrustjov blødte den sovjetiske holdning op ved at understrege, at sagen var vigtigere end fristen, der kunne udsættes, og Eisenhower indbød til forhandling. Sovjetunionen og Vestmagterne mødtes da i Genève i maj 1959. Også DDR og Vesttyskland deltog i mødet, selvom de ikke anerkendte hinanden som stater. Under mødet blev det klart, at Khrustjov ikke ville få sin Berlinløsning, men også at USA ikke var parat til at tage en storkonflikt om Berlin.

Udenrigsministermødet i Genève førte til, at Khrustjov modtog en invitation til at besøge USA i september samme år. Mødet fik ikke noget væsentligt politisk indhold, men Camp David

samtalerne (efter præsidentens landsted), opfattedes som et tegn på, at forholdet mellem supermagterne var i bedring. I al fald var det opsigtsvækkende efter de mange års kolde krig, at den sovjetiske parti- og regeringsleder turede USA rundt.

Berlinmuren 1961

I forbindelse med Camp David mødet aftaltes der et egentligt topmøde i 1960 i Paris mellem Sovjetunionen og Vestmagterne. Mødet blev en drønende fiasko, da Khrustjov forlod det i protest mod, at Eisenhower nægtede at tage afstand fra amerikanske spionflys overflyvning af sovjetisk territorium.

Et halvt år senere tiltrådte John F. Kennedy som USAs præsident, og der kom påny gang i drøftelserne om Berlins fremtid. Kennedy fortsatte Eisenhowers forsonlige linie i Berlinspørgsmålet og viste sig forhandlingsvillig over for et moderat sovjetisk forslag om at give Vestberlin FN-status, samtidig med at symboliske vestlige tropper forblev i byen. Kennedys holdning skærpede unægtelig tonen mellem Bonn og Washington, fordi en nok så lille mulighed for amerikansk-sovjetisk enighed omkring Tyskland ville svække den vesttyske mulighed for politisk afpresning over for USA. En aftale om Berlin kunne let føre til amerikansk og dermed vestlig anerkendelse af DDR, en mulighed allerede Dulles havde været inde på.

Sommeren 1961 mødtes Kennedy og Khrustjov i Wien. Mødet forløb dårligt, fordi Kennedy følte, at Khrustjov førte nervekrig og en afpresningspolitik for at se, hvor langt han kunne gå. Mødet endte derfor resultatløst, skønt Khrustjov pressede på for at få en løsning i Berlin, som ville gøre ende på flygtningestrømmen fra Øst til Vest. Denne trafik var blevet så omfattende, at Khrustjov var i tidnød for at redde DDR fra et truende sammenbrud. Alene i juni 1961 flygtede 19.000 og i juli over 30.000 mennesker.

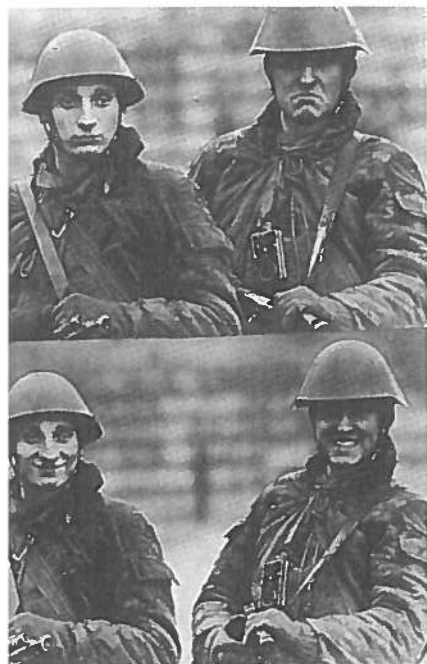
Da der ikke kom en international Berlinløsning, lukkede Sovjet og DDR effektivt for adgangen mellem Øst- og Vestberlin ved 13. august 1961 at påbegynde opførelsen af en mur tværs gennem byen. Berlinmuren vakte stor international harme, man kaldte den skammens mur og et synligt bevis på kommunismens fiasko. Kennedy sendte sin vicepræsident og 1500 amerikanske soldater til Vestberlin for at forsikre om USAs solidaritet og faste vilje til at forsvare Vestberlins status. Fra Bonn udsendte forbundskansler Adenauer bandbullen mod muren, mens han 14. august modtog den sovjetiske ambassadør, som han forsikrede om, at Vesttyskland intet ville foretage sig, som kunne skærpe situationen. Sagen var, at i al sin umenneskelighed løste Berlinmuren DDRs økonomiske problem, menneskeflugten, der var blevet så stort, at den truede statens eksistens. Da det kom til stykket befriede muren også Vestmagterne for risikoen for militære handlinger på adgangsvejene til Berlin. Nok var Vestberlin et symbol, men Vestmagterne nærrede intet ønske om at risikere en krig med

Antallet af flygtninge fra DDR

1949	129.245
1950	197.788
1951	165.648
1952	182.393
1953	331.390
1954	184.198
1955	252.870
1956	279.189
1957	261.622
1958	204.092
1959	143.917
1960	199.188
1961	207.026
	2.738.566

John F. Kennedy (1917-63) opfattedes af mange i og uden for USA som optimisme og fremtidens præsident. Efter hans mord i 1963 idealiseredes han, og Kennedy-myten opstod.

Østtyske grænsevagter før og efter opdagelsen af fotografen i Vest.

Flugt fra Østberlin august 1961. Senere murede vinduerne til, eller bygningerne blev revet ned.

Warszawapagtlandene for Berlins skyld. Set i stormagtsperspektiv betød Berlinmuren, at Berlinproblemet ikke længere havde førsteprioritet. Man kunne gå over til at diskutere andre og væsentligere spørgsmål som den udfordring, der lå i, at andre magter end Sovjetunionen, USA, Storbritannien og Frankrig var ved at komme i besiddelse af atombomben. Sovjetunionens krav om international anerkendelse af DDR eksisterede stadig, men det måtte finde og fandt sin plads med tiden ved, at Vesttyskland måtte bøje sig og ophæve Hallsteindoktrinen (1967).

Suezkrisen 1956

Samtidig med at der var uro og opstand i Polen og Ungarn indtraf en større krise i Mellemøsten, der gav Sovjetunionen mulighed for at vende en del af opmærksomheden væk fra Østeuropa og fik Vestmagternes kritik af Sovjetunionen til at tage sig hyklerisk ud i mange landes øjne.

I sommeren 1956 nationaliserede Ægypten Suezkanalen, der ejedes af et engelsk-fransk selskab, som også stod for kanalens drift. Suezkanalen havde status af international vandvej, hvor alle stater havde ret til passage. Kanalen havde stor betydning for Vesteuropas olieforsyninger fra Den Persiske Golf og for forbindelsen mellem Europa og Asien. Nationaliseringen vakte stor opsigt, og Storbritannien og Frankrig reagerede skarpt med den begrundelse, at Ægypten brød internationale aftaler, og at den ægyptiske overtagelse af kanalen var en trussel mod den internationale skibsfart. Desuden nærrede de to lande tvivl om Ægyptens